

Journal of the Hellenic Veterinary Medical Society

Vol 24, No 2 (1973)

Υπεύθυνα σφραγίδας επί νέμφ:
ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
 Έπιστημονικόν Σωματεῖον ἀνεγναρισμένων, ἀριθ. ἀποφ. 5410/19.2.1925 Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν.
 Πρόεδρος δὲ τὸ ἔτος 1973:
 Ἰωάννης Καρδούσης,
 Κηφισίας 56, Ἀθήναι.

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ἐκδίδεται ἐπὶ αἰρετῆς πενταμελὸς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς (Σ.Ε.) μελῶν τῆς Ε. Κ. Ε.
ΥΠ/ΝΟΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ: Ὁ Πρόεδρος τῆς Σ.Ε. Παντελής Ν. Αραγώνης
 Ὁδ. Βυζαντίου 5—Νέα Σμύρνη
Μέλη Συν/τῆς Ἐπ.:
 Κ. Χ. Στεφανάδης
 Δ. Χ. Μαρῶβας
 Τ. Μ. Καρβιδάκης
 Μ. Μιστρογιάννη - Κορκολοπούλου
ΠΡΟ-ΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
 Αἰὲλ Κοβάνη
 Θεσσαλονίκης 65 - Μοσχίτων
ΤΟΠΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ: Ἀθήναι
ΗΜΕΡ. ΤΥΠΩΣΕΩΣ: Αὐγούστου 1973

Τυχ. Αιτιόνητες:
 Τυχ. θορῆς 546
 Κεντρικὸν Ταχυδρομεῖον
 Ἀθῆναι

Συνδρομαί:
 Ἔτησίαι ἐσωτερικοῦ ἔργ. 200
 Ἔτησίαι ἐξωτερικοῦ ἔργ. 300
 Ἔτησίαι φοιτητῶν ἁμεδαπῆς ἔργ. 50
 Ἔτησίαι φοιτητῶν ἀλλοδαπῆς ἔργ. 100
 Τιμὴ ἑκάστου τεύχους ἔργ. 50

Address: P.O.B. 546
 Central Post Office
 Athens - Greece

Redaction: Dr. P. N. Dragonas
 Vyzantiou str. 5
 Nea Smyrni, Athens.
 Greece.

Subscription rates:
 (Foreign Countries)
 \$ U. S. A. 10 per year.

Δελτίον
 ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
 ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ
 ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β
 ΤΟΜΟΣ 24 Ἀπρίλιος - Ἰούνιος
 ΤΕΥΧΟΣ 2 1973

Bulletin
 OF THE HELLENIC
 VETERINARY MEDICAL SOCIETY

QUARTERLY
 SECOND PERIOD
 VOLUME 24 April - June
 No 2 1973

Current issues

Ελληνική Κτηνιατρική Εταιρεία

doi: [10.12681/jhvms.20109](https://doi.org/10.12681/jhvms.20109)

Copyright © 2019, Ελληνική Κτηνιατρική Εταιρεία

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Εταιρεία Ε. Κ. (1973). Current issues. *Journal of the Hellenic Veterinary Medical Society*, 24(2), 101–111.
<https://doi.org/10.12681/jhvms.20109>

Ἐπίκαιρα θέματα

Current subjects

ΚΑΥΣΑΕΡΙΑ - ΜΟΛΥΝΣΙΣ ΤΗΣ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑΣ*

ὑπό

Δρος ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΣΙΚΗ

AIR POLLUTION - COMBUSTION GASES.**

By

Dr J. ASSIKIS

SUMMARY

In this review the effect of the combustion gases on the quality of air as well as the consequences on public health in large cities is examined.

It is pointed out that both plants and animals may be affected in a way possibly leading to the complete disappearance of some species under certain circumstances.

In Greece, according to the data provided in the literature, air pollution is not much of a problem for the time being.

However, there is a rising concern among scientists and public about future air pollution and a number of suggested measures against it are described.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κατέστη συνείδησις σήμεραν ὅτι τὸ φυσικὸν περιβάλλον ἀποτελεῖ μίαν δύναμιν, ἡ ὁποία ἐὰν δὲν τεθῆ ὑπὸ ἔλεγχον ἐγκαίρως, πολὺ συντόμως θὰ εἶναι τόσον καταστρεπτική, ὅσον καὶ ἓνα πυρηνικὸν ὀλοκαύτωμα.

Σήμεραν ὁ μέσος ἄνθρωπος βομβαρδίζεται κυριολεκτικῶς δι' ἄρθρων δημοσιευομένων εἰς περιοδικὰ καὶ ἡμερησίου, περιγράφοντα τοὺς κινδύνους διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν υγείαν του, διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ προκαλουμένης ρυπάνσεως τόσον τοῦ ἀέρος, τὸν ὁποῖον ἀναπνέει, ὅσον καὶ τῶν ἀναγκαίουσων εἰς αὐτὸν πηγῶν ὕδατος διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς του.

---

* Ἐλήφθη τὴν 12.5.1973.

** Κέντρον Ἀνθρωπολογικῶν Ἐρευνῶν - Κτηνιατρικὰ Ἐργαστήρια. Ὁδὸς Μεσογείων καὶ Κατεχάκη, Ἀθῆναι.

Anthropological Research Center - Veterinary Laboratories, Mesogion and Katchaki Str., Athens, Greece.

Ἡ ἀνεξέλεγκτος χρῆσις τῶν τεχνικῶν ἐπιτευγμάτων δύναται νὰ ἀνατρέψῃ τὴν ἰσορροπίαν τοῦ κύκλου τῆς ζωῆς εἰς τὴν φύσιν. Τοῦτο ἀποτελεῖ μαρτυρίαν τῆς ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐκστρατείας πρὸς τὴν αὐτοκαταστροφὴν του, συνεπεῖα τῆς κακῆς χρήσεως ἢ καταχρήσεως τῶν δημιουργημάτων καὶ τῶν ἐφευρέσεών του.

Ἐξετάζοντες ὅμως τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους βλέπομεν ὅτι, ὁ ἄνθρωπος εὕρισκει συνήθως μεθόδους πρὸς διόρθωσιν τῶν σφαλμάτων του εἰς τὸ περιβάλλον ὅπου ζῆ, πρὶν εἶναι πολὺ ἄργά. Ἡ κοινωνία σήμερον ἐφθασεν εἰς τὸ σημεῖον νὰ μὴ δύναται πλέον νὰ ἀνεχθῆ τὴν περαιτέρω ρύπανσιν τῆς ἀτμοσφαιράς ἐκ τῆς βιομηχανικῆς ἐν γένει δραστηριότητος. Τὸ μέγα ἐρώτημα τοῦ ἔτους 1972 εἶναι: θὰ παραδοθῶμεν εἰς τὸ περιβάλλον μας ἢ θὰ ἔχωμεν εἰρήνην μετὰ τῆς φύσεως καὶ θὰ ἐπανορθώσωμεν τὴν ζημίαν τὴν ὁποίαν ἔχομεν κάνει εἰς τὸν ἀέρα μας, εἰς τὸ ὕδωρ μας, εἰς τὸ ἔδαφός μας;

Ὁ Πρόεδρος Νίξον εἰς διάγγελμά του πρὸς τὸ Κογκρέσσον ἐκήρυξεν τὸ παρὸν ἔτος ὡς ἀφετηρίαν ἑνὸς γιγαντιαίου προγράμματος καθαρισμοῦ τοῦ περιβάλλοντος. Θεωρεῖ τὴν μηχανὴν ἐσωτερικῆς καύσεως ὡς τὴν κυριωτέραν αἰτίαν ρυπάνσεως τοῦ ἀέρος. Συνιστᾷ ἐντατικωτέραν ἔρευναν διὰ τὴν κατασκευὴν νέων μηχανῶν καὶ χρῆσιν καταλλήλων καυσίμων. Προτείνει καθιέρωσιν αὐστηροτέρων ἀνεκτῶν ὁρίων τῶν ρυπανουσῶν ὑλῶν καὶ αὐστηρὰν ἐφαρμογὴν αὐτῶν. Δὲν δυνάμεθα, λέγει, «νὰ ἀνεχθῶμεν τὴν κακὴν μεταχείρησιν τοῦ ἀέρος καὶ τοῦ ὕδατος παρ' οἰουδήποτε χωρὶς νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰς συνεπεῖας ἐξ αὐτῆς». Ὅφειλομεν νὰ θεωρῶμεν τὸν ἀέρα καὶ τὸ ὕδωρ ὡς πηγὰς σπανιζούσας. Αἱ τιμαὶ τῶν ἀγαθῶν πρέπει νὰ διαμορφωθοῦν οὕτως ὥστε νὰ περιλαμβάνουν τὸ κόστος τῆς παραγωγῆς καὶ τὸ κόστος διαθέσεως τῶν ἀποβλήτων των, χωρὶς ζημίας εἰς τὸ περιβάλλον.

ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΚΑΥΣΑΕΡΙΩΝ ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Μολονότι αἱ πρῶται μετρήσεις τῶν ἐπιβλαβῶν καυσαερίων ἤρχισαν τὸ 1924, κατὰ τὴν τελευταίαν μόλις δεκαετίαν κατέστησαν αὐταὶ ἀπαραίτητοι, λόγῳ τῆς ἐκ τῶν πραγμάτων ἀδηρίτου ἀνάγκης διαπιστώσεως τοῦ βαθμοῦ ρυπάνσεως τῆς ἀτμοσφαιράς πυκνοκατωκημένων καὶ βιομηχανικῶν περιοχῶν. Τοῦτο ἐγένεον κυρίως ἀντιληπτὸν κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1952, ὅτε, εἰς τὸ Λονδίνον, κυριολεκτικῶς ἀντικατεστάθη ἡ ἀτμόσφαιρα αὐτοῦ ἀπὸ αἰθαλομίχλην, μὲ συνέπειαν τέσσερας χιλιάδας (4.000) θανάτους ἐνῶ ἤδη αἱ πρῶται ἔρευναι καὶ αἱ σχετικαὶ μελέται ἀφορῶσαι εἰς τὴν μόλυνσιν τοῦ ἀέρος ἐκ τῶν καυσαερίων ἔλαβον χώραν τὸ πρῶτον τὸ 1950 εἰς Ἄντζελες τῶν Η. Π. Α., ὅταν ἡ κατάστασις εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην ἤρχισεν νὰ γίνεται ἀνησυχητικὴ. Αἱ σχετικαὶ ἐργασίαι, αἱ ὁποῖαι διεξήχθησαν ἔδειξαν ὅτι τὸ πρόβλημα εἰς τὴν φύσιν του ἦτο Φωτοχημικόν, διότι ὡς ἀπεδείχθη αἱ συγκεντρώσεις τῶν ἐπιβλαβῶν οὐσιῶν εἰς τὸν ἀέρα, ἀντιδροῦν

ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς καὶ προκαλοῦν ἐρεθισμὸν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος μὲ ὅλας τὰς δυσαρέστους συνεπείας ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἐπίσης καὶ τῆς χλωρίδος.

Ἔχει ὑπολογισθῆ ὅτι τὰ ἐργοστάσια τῶν Η. Π. Α. ἐτησίως ἀπορρίπτουν 165.000.000 τόνους στερεῶν ἀχρήστων ὑλικῶν καὶ ἐκπέμπουν εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν 172.000.000 τόνους καπνῶν καὶ ἐπιβλαβῶν ἀτμῶν. Εἰς τὸ Τόκιο τῆς Ἰαπωνίας ἡ καπνομίχλη (Smog) εἶναι τόσον πυκνὴ, ὥστε διερωτᾶται κανεῖς, ἐὰν εἶναι σκόπιμον νὰ ἀποκτήσῃ αὐτοκίνητον ἢ ὄχι, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ ἐκδρομαὶ εἰς τὸ ὑπαιθρον δὲν ἔχουν σκοπιμότητα, ἀφοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἴδῃ κανεῖς γαλανὸν οὐρανόν.

Μερικοὶ ἐμπειρογνώμονες τοῦ περιβάλλοντος διατυπώνουν τὴν ἄποψιν, ὅτι ἡ διάχυσις εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν μεγάλων ποσοτήτων διοξειδίου τοῦ ἀνθρακος, προερχομένου κυρίως ἐκ τῆς βιομηχανικῆς δραστηριότητος τοῦ ἀνθρώπου, ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὸν σχηματισμὸν ἐνὸς γιγαντιαίου ἀοράτου φίλτρου. Τὸ ἐν λόγῳ φίλτρον δρᾷ ὡς θερμοκήπιον, ἥτοι εἶναι διαπερατὸν παρὰ τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς, ἀλλὰ ἀδιαπέρατον εἰς τὴν θερμικὴν ἀκτινοβολίαν τὴν ἐκπεμπομένην παρὰ τῆς Γῆς. Θεωρητικῶς ὁ πλανήτης μας ὀφείλει νὰ θερμανθῆ, οἱ παγετῶνες τῶν πόλων θὰ μετατραποῦν εἰς θαλάσσιον ὕδωρ. Σημειοῦται ὅτι ἡ μέση θερμοκρασία τῆς Γῆς ταπεινοῦται κατ' ἔτος ἀπὸ τοῦ 1945 κατὰ 0,2^ο C, ἐνῶ τὸ ἐνεχόμενον διοξείδιον τοῦ ἀνθρακος εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν αὐξάνει βαθμιαίως. Πρὸς ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τούτου δεχόμεθα, ὅτι τὰ εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν αἰωρούμενα στερεὰ σωματίδια προκαλοῦν ἀνάκλασιν τῶν ἐπ' αὐτῶν προσπιπτουσῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων πρὸς τὸ διάστημα, προκαλουμένης οὕτω ψύξεως τοῦ πλανήτου. Τὰ πράγματα δημιουργοῦν μεγαλύτερον σκεπτικισμὸν ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ 31 % τῆς γῆτινης ἐπιφανείας καλύπτεται ὑπὸ χαμηλῶν νεφῶν καὶ δεχόμενοι ὅτι, αὐξανόμενης τῆς ρυπάνσεως τῆς ἀτμοσφαιρας, ἡ κάλυψις ἐξικνεῖται μέχρι 36 %, ὑπολογίζεται, ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ, ὅτι θέλει προκληθῆ πτώσις τῆς θερμοκρασίας μέχρι 4^ο C. Ἀκόμη, τὰ μέλλοντα νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰς εὐρείαν κλίμακα ὑπερηχητικὰ ἀεροπλάνα εἰς τὰς διεθνεῖς γραμμάς ἵπτανται εἰς ὕψος 20.000 μέτρων περίπου, ὅπου δὲν ὑφίσταται ἀτμοσφαιρικὴ στροβιλώδης κίνησις διὰ τὴν πτώσιν τῶν ρυπαινοσῶν ὑλῶν εἰς τὴν Γῆν. Καὶ ἐὰν ἀκόμη δεχθῶμεν ὅτι τὰ ἀεροπλάνα αὐτὰ θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἔχουν μηχανὰς χωρὶς τὸ ἐνδεχόμενον τῆς παραγωγῆς καπνῶν, ὡς τόσον ὁ ἐνεχόμενος ἀτμὸς ὕδατος εἰς τὰ καυσαερία θὰ ἠδύνατο συσσωρευόμενος εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν νὰ ἀνακλᾷ τὸ ἡλιακὸν φῶς μακρὰν τῆς Γῆς.

Μέχρι σήμερον ἀκόμη οὐδεμία χώρα τοῦ κόσμου ἀμφισβήτησε τὸ δόγμα : παράγετε περισσότερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἠμπορεῖτε νὰ καταναλώσετε οὕτως, ὥστε νὰ ἠμπορῆτε νὰ παράγετε ἀκόμη περισσότερα. Περισσότερον ὄλων ὅμως ἐνοχλεῖ σήμερον τοὺς οἰκολόγους τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἀνθρωπος τῆς

σημερινής τεχνολογικής κοινωνίας δὲν γνωρίζει τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐπιτευγμάτων του. Οὔτε οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες, οὔτε οἱ φυσικοὶ ἐπιστήμονες, οἱ ὁποῖοι κατεσκεύασαν τὴν πρώτην ἀτομικὴν βόμβαν, ἦσαν πλήρως ἐνήμεροι τῶν συνεπειῶν τῆς ραδιενεργοῦ τέφρας.

Οἱ πρῶτοι κατασκευασταὶ αὐτοκινήτων ἀπέβλεπαν εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἀποστάσεων ὡς φράγματος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ καταπληκτικὴ ὁμως ἐπιτυχία τοῦ αὐτοκινήτου εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν μετατροπὴν τῶν πόλεων εἰς χώρους σταθμεύσεως αὐτοκινήτων καὶ τὴν καταστρεφὴν τοῦ πρασίνου πρὸς ὄφελος τῶν αὐτοκινητοδρόμων ἀπανταχοῦ τῆς Γῆς. Κατὰ δημοσιεύσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν μητροπολιτικὴν περιοχὴν τῶν Παρισίων ἐκτάσεως 105 χμ², εἶναι ἐγγεγραμμένα 1.000.000 ὁχήματα. Δυνατότης σταθμεύσεως (συνεργεῖα, ὁδοί, γκαράζ) ὑφίσταται διὰ 450.000 ὁχήματα. Ὑπολογίζεται ὅτι 900.000 ὁχήματα εἰσέρχονται ἢ ἐξέρχονται τῆς πόλεως.

ΕΠΙΠΤΩΣΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΚΑΡΚΙΝΟΣ, ΕΤΕΡΑΙ ΑΣΘΕΝΕΙΑΙ - ΥΑΙΚΑΙ ΖΗΜΙΑΙ

Οἱ κίνδυνοι τοὺς ὁποίους ἐγκυμονοῦν αἱ βιομηχανικαὶ περιοχαὶ καὶ τὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα, μὲ τὸν τεράστιον καὶ τὸν ὀσημέραι αὐξανόμενον ἀριθμὸν τῶν αὐτοκινήτων εἶναι σοβαροί. Ὑπολογίζεται ὅτι εἰς τοιαύτας περιπτώσεις ἢ μόλυνσις τῆς ἀτμοσφαιρας ἀπὸ τὰ καυσαέρια αὐξάνει κατὰ 20 % περίπου τὰς πιθανότητας θανάτων τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς.

Ἡ μόλυνσις τοῦ ἀέρος, τὸν ὁποῖον ἀναπνέομεν εἶναι ἴσως ὁ κυριώτερος συντελεστὴς τῆς συχνότητος τῶν κρουσμάτων τοῦ καρκίνου τοῦ πνεύμονος. Καὶ πράγματι βάσει τῶν τελευταίων στατιστικῶν, εἰς μεγάλας πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν βιομηχανικὰ κέντρα παραγωγῆς προκύπτει, ὅτι ἡ αὔξησις τῶν κρουσμάτων καρκίνου - ἰδίως τοῦ πνεύμονος - εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κυκλοφορούντων αὐτοκινήτων. Πρὸ τοῦ ἔτους 1940 οἱ θάνατοι ἐκ καρκίνου τοῦ πνεύμονος ἀπετέλεσαν τὸ 4 % μόνον τῶν θανάτων ἐκ καρκίνου. Σήμερον τὸ ποσοστὸν αὐτὸ ἔφθασεν τὰ 38 % καὶ εἰς ὄρισμένας περιπτώσεις (κατοικία εἰς κεντρικὰς ἀρτηρίας μεγαλοπόλεων) εἰς τὰ 50 % τοῦ συνόλου τῶν θανάτων ἀπὸ καρκίνου.

Οἱ εἰδικοὶ ἐπιστήμονες, οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὸ ἐν λόγω σοβαρὸν πρόβλημα κρούουν τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου καὶ προειδοποιοῦν ὅτι, ἐὰν δὲν ληφθοῦν σύντονα μέτρα διὰ τὸν περιορισμὸν τῶν καυσαερίων εἰς τὰς μεγαλουπόλεις, μέχρι τοῦ ἔτους 1990 θὰ ἔχουν ἐξ α π λ α σ ι α σ θ ἦ τὰ κρούσματα καρκίνου τῶν πνευμόνων, ὡς καὶ αἱ διάφοροι μορφαὶ βρογχιτίδων.

Ἡ χρονία βρογχίτις εἶναι μία κοινοτάτη, πλὴν σοβαρὰ νόσος, ἡ ὁποία προκαλεῖ πολλοὺς θανάτους ἰδίως εἰς τοὺς γέροντας. Ὑπεύθυνοι διὰ τὴν προσβολὴν εἶναι αἱ ἐρεθιστικαὶ οὐσίαι (ἄμμωνία, ἀλδεϋδαί, κετόναι κ.λ.π.) αἱ ὁποῖαι προσβάλλουν κυρίως τοὺς βρόγχους, προκαλοῦσαι δύσπνοϊαν,

βρογχίτιδα, βρογχοπνευμονίαν. Παρατεταμένη εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν ρύπανσις τῆς ἀτμοσφαιρας ἐμφανιζομένη δίκην αἰθαλομίχλης καθὼς καὶ ὑψηλὴ συγκέντρωσις τοῦ διοξειδίου τοῦ θείου, συνοδεύονται ὑπὸ σημαντικοῦ ἀριθμοῦ θανάτων ἀτόμων, κατὰ προτίμησιν ἡλικιωμένων καὶ παρουσιαζόντων ἔστω καὶ μετρίαν ἀναπνευστικὴν ἢ καρδιακὴν ἀνεπάρκειαν. Ἡ αἰθαλομίχλη καλύπτει ὡς «πέπλος θανάτου» τὰς μεγαλουπόλεις, με ἀποτέλεσμα ἡ ὁρατότης νὰ φθάνη πολλάκις εἰς τὸ μηδέν. Τὰ φαινόμενα αὐτὰ ἐμφανίζονται κατὰ τὰς ὀμιχλώδεις ἡμέρας καὶ εὐνοοῦνται ὑπὸ τῆς ὑψηλῆς ὑγρασίας.

Τὸ ἔτος 1962 καὶ κυρίως ὁ Νοέμβριος καὶ ὁ Δεκέμβριος αὐτοῦ ἦτο διὰ πολλὰς βιομηχανικὰς πόλεις ἔτος δραματικῶν ἐπεισοδίων ἐκ τῆς αὐξήσεως τῆς συγκεντρώσεως τῶν καυσαερίων καὶ κυρίως τοῦ τοξικοῦ διοξειδίου τοῦ θείου, ἡ ὁποία πολλάκις ἐφθανεν εἰς τὸ πενταπλάσιον τῆς φυσιολογικῆς. Ἄμεσον ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ ἐμφανισθῇ σημαντικὴ ἔξαρσις τῶν νόσων τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος καὶ θάνατοι. Οὕτω τὸν Νοέμβριον καὶ Δεκέμβριον εἰς τὴν Οὐάσιγκτων, Φιλαδέλφειαν, Νέα Νὺρκην ἐσημειώθη αὐξήσις τῶν θανάτων ἐκ τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος, ἐνῶ εἰς τὸ Λονδίνον καὶ Ρότερνταμ ἡ συγκεντρωσις τοῦ διοξειδίου τοῦ θείου κατέστη πενταπλάσια τοῦ συνήθως παρατηρουμένου, με ἀνάλογον αὐξήσιν τῶν αἰφνιδίων θανάτων. Τέλος εἰς τὴν Ὀζάκα καὶ ἄλλας πόλεις τῆς Ἰαπωνίας ἐσημειώθησαν κατὰ τοὺς δύο ὡς ἄνω μῆνας ἐξάρσεις πνευμονικῶν καὶ καρδιοαναπνευστικῶν ἐπεισοδίων, λόγω τῆς ὑψηλῆς συγκεντρώσεως τῶν πάσης φύσεως καυσαερίων. Ἡ σταχυολόγησις αὐτῆ μερικῶν ἀξιολόγων γεγονότων εἰς παγκόσμιον κλίμακα δίδει μίαν σαφεῖ εἰκόνα τῶν ἐπικρατουσῶν συνθηκῶν εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῆς ρυπάνσεως τῆς ἀτμοσφαιρας ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου τῶν μεγαλουπόλεων καὶ τῆς ἐν γένει διαβιώσεως αὐτοῦ. Ἀκόμη προκύπτει ὅτι ἡ μολυσμένη ἀτμόσφαιρα προκαλεῖ διαταραχὰς τοῦ κυκλοφορικοῦ καὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Ὡς γνωστὸν τὸ μονοξειδιον τοῦ ἀνθρακος εἶναι λίαν δηλητηριῶδες, καθόσον ἐνούμενον μετὰ τῆς αἰμοσφαιρίνης τοῦ αἵματος καθιστᾷ ταύτην ἀνίκανον νὰ προσλάβῃ τὸ διὰ τῆς ἀναπνοῆς εἰσαγόμενον ὀξυγόνον. Τὰ ὀξειδια τοῦ ἀζώτου ἐπίσης εἶναι λίαν δηλητηριώδη διότι ἔχουν μεγαλυτέραν τάσιν νὰ ἐνοῦνται μετὰ τὴν αἰμοσφαιρίνην ἀπὸ ἐκείνην τοῦ μονοξειδίου τοῦ ἀνθρακος. Ἐπίσης τὸ διοξειδιον τοῦ ἀζώτου μετὰ τοῦ ὕδατος σχηματίζει νιτρῶδες καὶ νιτρικὸν ὀξύ, τὰ ὁποῖα ἀμφότερα προσβάλλουν τὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα. Δέον ἐπίσης νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ διοξειδιον τοῦ ἀζώτου εἶναι ὑπεύθυνον διὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ ὄζοντος εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν διότι ὁ σχηματισμὸς τοῦ τελευταίου εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν ἐξαρτᾶται τόσον ἀπὸ τὴν συγκεντρωσιν τοῦ διοξειδίου τοῦ ἀζώτου ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν συγκεντρωσιν τῶν ὑδρογονανθράκων. Ἀκόμη διεπιστώθη ὁ σχηματισμὸς διαφόρων οὐσιῶν, αἱ ὁποῖαι προκαλοῦν ἐρεθισμὸν τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων ἐκ μίγματος ἀκορέ-

στων ύδρογονανθράκων π. χ. προπυλενίου, βουταδιενίου και όξειδίου του άζώτου, υπό την επίδρασιν του ήλιακού φωτός. Αί άλδεύδαι επίσης είναι επιβλαβεῖς τόσον διά τόν άνθρωπον ὅσον και διά τὸ φυτικόν βασίλειον. Αί κατώτεραι άλδεύδαι, ὡς ή φορμαλδεύδη και ή άκρολεΐνη (άμφοτέραι προσδιωρίσθησαν ποσοτικῶς εἰς τὰ καυσαέρια τῶν ντηζελομηχανῶν εἰς συγκεντρώσεις τῆς τάξεως 0,5 - 5 μέρη ανά εκατομμύριον) προκαλοῦν έρεθισμόν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐπίσης ὅταν ή συγκέντρωσις τῶν ὀλικῶν άλδευδῶν εἶναι εἰς ποσότητα μερικὰ μέρη ανά εκατομμύριον, προκαλοῦνται ζημίαι εἰς τὰ διάφορα φυτά. Τέλος ή αἰθάλη τῶν καυσαερίων εὐρέθη ὅτι περιέχει καρκινογόνους οὐσίας.

Ἐ παρατιθέμενος πίναξ δεικνύει τὰς έπιτρεπομένας συγκεντρώσεις τῶν διαφόρων συστατικῶν τῶν καυσαερίων, εἰς τὰς ὁποίας εἶναι δυνατόν νά εἶναι εκτεθειμένος ὁ άνθρωπος ἐπὶ ὀκτάωρον, καθὼς και τὰ παρατηρούμενα πρῶτα συμπτώματα.

ἘΥάρχουσαι τυχόν οὐσίαι εἰς καυσαέρια	Πρῶτα συμπτώματα	Ἐνώτατον έπιτρεπομενον ὄριον συγκεντρώσεως, μέρη ανά εκατομμύριον(P.P.M)	Ἐπικίνδυνος ή θανατηφόρος συγκεντρωσις, μέρη ανά εκατομμύριον (P.P.M.)
Ἐκρολεΐνη	Ἐρεθισμὸς ὀφθαλμ.	0,5	150 - 200
Μονοξειδίου τοῦ άνθρακος	Πονοκέφαλος	100	2.000
Φορμαλδεύδη	Ἐρεθισμὸς ὀφθαλμ.	5	20 - 100
Ἐδρογονάνθρακες:			
Ἐρωματικοὶ	Ναυτία	35	10.000
Ἐλειφατικοὶ	Ζάλη, ναυτία	500	20.000
Ἐξειδία τοῦ άζώτου (NO, NO ₂)	Ἐρεθισμοὶ άναπνευστικῶν ὀργάνων	25	100 - 150
Διοξειδίου τοῦ θείου	Ἐρεθισμὸς φάρυγγος και πνευμόνων	3	25 - 50
Τριοξειδίου τοῦ θείου	Ἐρεθισμὸς φάρυγγος	2	10

Ἐκτὸς τῶν άναφερθεισῶν έπιπτώσεων ἐπὶ τῆς υγείας τοῦ ανθρώπου, ή μολυσμένη ατμόσφαιρα προξενεῖ μεγάλας υλικὰς ζημίας, αἱ ὁποῖαι συνίστανται εἰς φθοράν τῶν μετάλλων, μαρμάρων, ὄλων τῶν οἰκοδομικῶν υλικῶν και τῶν ένδυμάτων άκόμη. Τοῦτο εἶναι πλέον ή χρήσιμον διά τὰς περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας μᾶς ένδιαφέρει ειδικῶς ή σχέσις τῆς ρυπάνσεως τῆς ατμο-

σφαίρας πρὸς τὴν προστασίαν ἱστορικῶν μνημείων καὶ κυρίως ἀγαλμάτων, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐν Ἑλλάδι, εἶναι κατασκευασμένα ἐκ μαρμάρου. Θὰ πρέπει νὰ τονισθῇ ἐδῶ, ὅτι τὸ διοξειδίου, ὡς καὶ τὸ τριοξειδίου τοῦ θείου, ἀποτελοῦν μητρικὰς οὐσίας διὰ τὸ θεϊκὸν ὀξὺ τὸ ὁποῖον ἐναιωρούμενον εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν, ὑπὸ μορφῆν μικροσκοπικῶν σταγονιδίων, ἀποτελεῖ ἄμεσον κίνδυνον διὰ τὴν ἀκεραιότητα τῶν ἐκ μαρμάρου μνημείων. Σαφῆ εἰκόνα τῆς τοιαύτης καταστρεπτικῆς δράσεως τῆς ἀτμοσφαίρας μᾶς δίδει μία ἀπλῆ ἐνστάλαξις. Ὡς τυπικὸν παράδειγμα, ὁ πλέον εἰδικὸς ἐπιστήμων Α. Stern σημειώνει τὴν ἐπίδρασιν τοῦ διοξειδίου καὶ τριοξειδίου τοῦ θείου ἐπὶ τοῦ διαζώματος τοῦ Παρθενῶνος.

Καίτοι κεντρικὸς γνώμων τῆς μελέτης τῆς ρυπάνσεως τῆς ἀτμοσφαίρας εἶναι ἡ προστασία τῆς υἰγείας τῶν ἀνθρώπων τῶν μεγαλουπόλεων, τοῦτο ἔχει εὐρυτέρας ἐπεκτάσεις καὶ οἰκολογικὴν σημασίαν διὰ τὸ περιβάλλον τοῦ ἀνθρώπου, καθ' ὅτι τὴν ἰδίαν καταστρεπτικὴν ἐπίδρασιν προκαλεῖ ἡ ρύπανσις τῆς ἀτμοσφαίρας τόσον ἐπὶ τῆς χλωρίδος ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς πανίδος, ἀλλοιουμένων καὶ τῶν δύο εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε πολλάκις νὰ ὑφίσταται ὁ κίνδυνος τῆς ἐξαφανίσεως ὀρισμένων ἐξ αὐτῶν. Ἐξ ἄλλου ἕκαστον ὀργανωμένον ἐργαστήριον ἐλέγχου καὶ προστασίας τῆς φύσεως ἀσχολεῖται βασικῶς, ἀπὸ ἀπόψεως ἀποτελέσματος, τόσον μὲ τὴν μελέτην τῆς ἐπίδράσεως τῆς μολυσμένης ἀτμοσφαίρας ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὅσον καὶ ἐπὶ τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῶων. Κατὰ γενομένης πρωτοτύπου μελέτας ὑπεδείχθη ἡ χρῆσις φυτῶν - δεικτῶν διὰ τὴν ἐξακριβώσιν τῆς ρυπάνσεως τῆς ἀτμοσφαίρας ἐκ διοξειδίου τοῦ θείου καὶ ὑδροφθορίου, ἐνῶ ὑπὸ ἄλλων ἐρευνητῶν προετάθη ἡ χρῆσις ὀρισμένων ζῶων προκειμένου νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὡς δεῖκται ρυπάνσεως τῆς ἀτμοσφαίρας. Ἡ ἐπίδρασις αὐτῆ δύναται νὰ ἐμφανισθῇ εἴτε ὑπὸ μορφῆν στερήσεως ἀναπτύξεως τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζῶων μετὰ ἢ ὄχι συγχρόνου ἀλλοιώσεως τοῦ χρώματος τῶν φύλλων ἢ τῶν τριχῶν, ἀντιστοίχως, εἴτε εἰς σοβαρωτέρας καταστάσεις παρατηρεῖται καθολικὴ ἐξαφάνισις ὀρισμένων εἰδῶν καὶ ἐρήμωσις ἐκ παντὸς ζῶντος ὀργανισμοῦ εἰς ἰσχυρῶς ρυπαινομένην περιοχὴν. Θὰ ἠδύνατο ἐπομένως νὰ τεθῇ λογικῶς τὸ ἐρώτημα: Μήπως ἀργότερον, ἐφ' ὅσον ἤδη παρατηρεῖται βραδεῖα ἐξαφάνισις ὀρισμένων εἰδῶν φυτῶν καὶ ζῶων (ἐντόμων καὶ ἰχθύων), ἔλθῃ καὶ ἡ σειρὰ τῆς ἀνωτέρας μορφῆς ζωῆς, δηλαδὴ τοῦ ἀνθρώπου; Ὑπάρχουν πολλοὶ ἐπιστήμονες οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν ὅτι οἱ ἄνθρωποι τῶν μεγαλουπόλεων δὲν θὰ ἀνθῆξουν τελικῶς εἰς τὴν μόλυνσιν τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ θὰ τὰς ἐγκαταλείψουν, μὲ ἀποτελεσμα αἱ πρωτεύουσαι τῆς ὑψηλίου νὰ παρουσιάξουν τὴν εἰκόνα τῆς ἐρημώσεως.

ΕΡΕΥΝΑΙ ΚΑΙ ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΧΩΡΟΝ

Τὸ πρόβλημα τῆς μόλυνσεως τῆς ἀτμοσφαίρας εἰς τὴν χώραν μας, ἀντι-

μετωπίζετο μέχρι πρό τινος, κυρίως συναισθηματικά, είτε με συγκινητικές διαμαρτυρίες έναντιόν αυτών, οί όποιοι προκαλούν την ατμοσφαιρικήν ρύπανσιν, ή δι' έκφράσεων συμπαθείας δι' εκείνους, οί όποιοί αναπνέουν τας άναθυμιάσεις εις τά καυσαέρια. Μοναδικήν έξαιρέσιν άποτελεεί ή έργασία του έπιφανούς έρευνητου-Καθ. Γερ. Π. Άλιβιζάτου, ό όποιός είναι ό πρώτος και μοναδικός άσχοληθείς με τό πρόβλημα τής ρυπάνσεως τής ατμοσφαιρας έν Έλλάδι. Ό άνωτέρω έρευνητής, μετά των συνεργατών του, έμελέτησεν έπισταμένως διάφορα σημεία των Άθηνών κατά τά έτη 1965 - 1966 και τά παρατεθέντα ύπ' αυτου στοιχεΐα άποτελούν τά μοναδικά, μέχρι στιγμής, τεκμήρια τής σχετικής καθαρότητος τής ατμοσφαιρας των Άθηνών.

Βεβαίως διά τόν Έλληνικόν χώρον ή κατάστασις ήμπορεί νά μήν έχει πάρη άκόμη αυτην την τόσον επικίνδυνον τροπήν (όπωςδήποτε αναφερόμεθα πρωτίστως εις την περιοχην Άθηνών, εις την όποιαν κινεΐται ό μεγαλύτερος αριθμός αυτοκινήτων και εύρίσκεται τό 70% περίπου τής βιομηχανίας μας), αλλά δέν άποκλείεται με την πάροδον όλίγων έτών, βοηθούσης και τής αύξήσεως του αριθμου των κυκλοφορούντων πάσης φύσεως αυτοκινήτων (ύπολογίζεται ότι τό 1980 θα κυκλοφορουν, εις τας Άθήνας μόνον, άνω των 500.000 αυτοκινήτων), ως και τής βιομηχανικής έξελίξεως, ή όποία τά τελευταΐα έτη ήρχισεν νά αύξάνη άλματωδώς, ή άθηναϊκή ατμόσφαιρα θα παρουσιάζη - δυστυχώς - την αυτην θανάσιμον όμοιότητα με την των άμερικανικων και ευρωπαϊκων μεγαλουπόλεων.

Άπό την άνωτέρω περιγραφείσαν μελέτην - έρευναν «κρούσεως», ή όποία διεξήχθη ύπό τής ομάδος των αναφερθέντων έπιστημόνων, ύπό την αίγίδα του Καθηγητου Άλιβιζάτου και μίαν αντίστοιχον ή όποία έγινε εις την Θεσσαλονίκην ύπό του Έπιμελητου του Έργαστηριου Τοξικολογίας Κοβάτση και των συνεργατών του, διαπιστουται ότι διά τόν Έλληνικόν ουρανόν δέν ύπάρχει άμεσος κίνδυνος μολύνσεως του άερος, διότι οί άνεμοι, οί όποιοί επικρατούν και τό ξηρόν σχετικώς κλίμα, ιδίως τής Άττικής, βοηθούν εις τόν καθαρισμόν τής ατμοσφαιρας. Άν όμως ληφθῆ ύπ' όψιν ή καταπληκτική και ένίοτε άπρογραμμάτιστος αύξησις του αριθμου των μέσων συγκοινωνίας, ή στενότης πολλων άπό τούς κυριωτέρους δρόμους, ό μέγало αριθμός φωτεινων σηματοδοτων (συχνόν σταμάτημα - ξεκίνημα), τό μέγало ύψος των οικοδομων έν συγκρίσει προς τό πλάτος των δρόμων και ή ραγδαία αύξησις καταναλώσεως των υγρων ιδίως καυσίμων διά οικιακάς και βιομηχανικάς χρήσεις, τότε ύπάρχει πιθανότης επιδεινώσεως τής ρυπάνσεως εις επικίνδυνον βαθμόν.

Πρός άντιμετώπισιν ένδεχομένως μελλοντικων δυσარέστων συνεπειων έκ των άνωτέρω έκτεθέντων και διά την καταπολέμησιν τής ρυπάνσεως του περιβάλλοντος, ή όποία θα είχεν άπροβλέπτους συνεπείας και διά την Χώραν μας έν δέν έλαμβάνωμεν άπό τουδε προληπτικά μέτρα, έχει συσταθῆ

ειδική επιτροπή υπό τὴν ἐπωνυμίαν «Ἐταιρεία ἐρεύνης καὶ ἐλέγχου ρυπάνσεως τῶν ὑδάτων, τοῦ ἐδάφους καὶ ἀέρος». Αὐτὴν δὲ τὴν στιγμὴν, πὺρ γράφεται τὸ παρὸν, λαμβάνει χώραν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Πρωτεύουσαν «Συμπόσιον» ἐπὶ τῆς ρυπάνσεως, τὸ ὁποῖον τελεῖ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς ἐπισήμου Πολιτείας. Τονίζεται ὅτι ἡ Ἑλλάς, λόγῳ περιωρισμένης τεχνολογικῆς ἀναπτύξεως, δὲν ἔφθασεν εἰς «κρίσιν περιβάλλοντος». Μὲ γοργὸν ὅμως ρυθμὸν ἐκδηλοῦνται οἱ δυσμενεῖς ἀντίκτυποι ἐκ τῆς ρυπάνσεως ἰδίως τῶν ὑδάτων καὶ τοῦ ἀέρος. Διὰ τοῦτο ἄρχισεν ἀντιμετωπιζόμενον τὸ πρόβλημα, τόσον μακροχρονίως δι' ἐκπονήσεως χωροταξικοῦ σχεδίου, ὅσον καὶ ἀμέσως, διὰ μέτρων ἀναφερομένων εἰς τὰς ἀποχετεύσεις, τὴν καταπολέμησιν τῆς ρυπάνσεως τῶν παραλίων χώρων, τῆς ἀτμοσφαίρας κ.λ.π. Ἰδιαιτέρως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Πρωτεύουσαν κατηρτίσθη πρόγραμμα καθολικῆς ἀντιμετωπίσεως ὄλων τῶν πλευρῶν τῆς ρυπάνσεως, μὲ τεχνικὴν βοήθειαν τῆς Παγκοσμίου Ὁργανώσεως Ὑγείας καὶ μερικὴν χρηματοδότησιν τοῦ προγράμματος ἀναπτύξεως τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Παραλλήλως, θὰ ὀργανωθῆ ἢ πρόληψις ρυπάνσεως εἰς τὰς πηγὰς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ ἀποτελεσματικώτερον καὶ οἰκονομικώτερον.

Τὰ μέσα τῆς ἀντιρυπάνσεως διαφέρουν ἀναλόγως τοῦ αἰτίου καὶ τοῦ εἶδους τῆς ρυπάνσεως. Ἡ ἀστική καὶ ἡ βιομηχανικὴ ρύπανσις ἀντιμετωπίζεται διὰ τῆς δεσμεύσεως τῶν καυσαερίων, τῆς ἀπαγορεύσεως χρήσεως βαρέος πετρελαίου (ἰδίως διὰ θέρμανσιν οἰκιῶν, ξενοδοχείων, νοσοκομείων κ.λ.π.), διότι τοῦτο περιέχει ὑψηλὸν ποσοστὸν θείου, τὸ ὁποῖον ὡς ἐτονίσθη καὶ ἀλλαγῶν εἶναι δηλητηριῶδες καιόμενον εἰς διοξειδιον τοῦ θείου. Ἐπίσης, ἡ ἀπομάκρυνσις τῶν βιομηχανιῶν ἐκ τῶν ἀστικῶν κέντρων ἀποτελεῖ ἕτερον μέτρον προλήψεως τῆς ρυπάνσεως, ἡ ἀπορρύπανσις τῶν μνημείων διὰ τοῦ περιοδικοῦ καθαρισμοῦ τοῦ ἐπικαθημένου εἰς αὐτὰ ρύπου, οἱ θόρυβοι διὰ τῆς ἠχομονώσεως τῶν κατοικιῶν καὶ τῶν γραφείων, ἡ ρύθμισις τῆς κυκλοφορίας τῶν μέσων μεταφορᾶς, αἱ πολεοδομικαὶ μεταρρυθμίσεις, ἡ χρῆσις ἀπορροφητικῶν ὑλικῶν (φίλτρων) τῶν ἀερίων ἐξόδου ἐκ τῶν ἐργοστασίων κ.λ.π.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ γενικῶς καὶ ἡ συγκέντρωσις τούτου εἰς μεγάλας πόλεις, ἡ ἀσυλλόγιστος χρῆσις τῶν φυσικῶν πόρων καὶ προπαντὸς ἡ τεχνολογία ἔχουν δημιουργήσει τὴν λεγομένην «κρίσιν τοῦ περιβάλλοντος», μὲ συνέπειαν νὰ δημιουργηθοῦν προβλήματα, ἀναγόμενα εἰς τὴν ὑγείαν, ζωὴν, οἰκονομίαν καὶ πολιτισμόν. Ὅμως, ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος, ἐμφανιζόμενος σήμερον ὡς ὁ πραγματικὸς κύριος τοῦ κόσμου, ἐνδιαφέρεται ὅπως ἰκανοποιήσῃ τὰ ἐνστικτὰ του, τὰ ὁποῖα πολὺ συχνὰ εἶναι παράλογα καὶ μὴ συνετὰ. Ἡ φύσις ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα τεράστιον ἀριθμὸν παραγόντων ἠνω-

μένων μεταξύ των δια λεπτοτάτων δράσεων. Ἐκ τῶν προκαλουμένων ἀντιδράσεων ἡ φύσις διατηρεῖται εἰς δυναμικὴν ἰσορροπίαν. Ὁ ἄνθρωπος πολυλάκις δρᾷ ἀπερισκέπτως μὲ ἄμεσον ἀποτέλεσμα τὴν ἀναταραχὴν καὶ μεταβολὴν τῆς φύσεως καὶ προκαλεῖ βαθεῖας μεταβολὰς εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς ἰσορροπίας καὶ μόνον συμπτωματικῶς κατορθώνει νὰ γνωρίζῃ ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἀνάπτυξίν των καὶ τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμά των. Πάρα πολὺ συχνὰ ὁ ἄνθρωπος ἀντιλαμβάνεται ὅτι αἱ κακαὶ του πράξεις ἦσαν μιὰ ἀπειλὴ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ διεπίστωσε τοῦτο ἀφοῦ εἶδε τὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν.

Βεβαίως δὲν ὑπάρχει ἔλλειψις ἐλπιδοφόρων ἰδεῶν διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἰσορροπίας μὲ τὸ περιβάλλον. Εἶναι καθῆκον τῶν πολιτῶν μιᾶς χώρας ὅπως ἐπιζητοῦν τὴν λύσιν τῶν περισσοτέρων πιεζόντων αὐτοὺς προβλημάτων. Τὸ πλεόν ὅμως ἐνθαρρυντικὸν γεγονός εἶναι ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη ἤρχισεν ἐνδιαφερομένη διὰ τὸ πρόβλημα αὐτό, τῆς καταπολεμήσεως τῆς ρυπάνσεως τοῦ περιβάλλοντος καὶ ἐγένεν κοινὴ συνείδησις σήμερον ὅτι μία δημιουργικὴ καὶ ὑγιῆς συνεργασία τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ Κράτους δύναται νὰ θέσῃ εἰς πλήρη ἔλεγχον τὴν ρύπανσιν τοῦ περιβάλλοντος διὰ μιᾶς καταλλήλου ἱεραρχήσεως τῶν πραγμάτων.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν ὡραίαν Χώραν μας, τὸ πρόβλημα σήμερον δὲν παρουσιάζεται ὑπὸ ὀξείαν μορφήν, καὶ τοῦτο διότι, ἀφ' ἑνὸς δὲν ὑφίσταται μέγας ἀριθμὸς βιομηχανικῶν μονάδων, ἐκ τῶν προκαλουσῶν ρύπανσιν τοῦ περιβάλλοντος, ὡς συμβαίνει εἰς τὰς προηγμένας βιομηχανικῶς χώρας τοῦ κόσμου, καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι ἡ μεγάλη ἠλιοφάνεια ὑποβοηθεῖ μεγάλως εἰς τὴν ἐπιβράδυνσιν τῆς ἐμφανίσεως τῆς ρυπάνσεως ὑπὸ μορφήν ἀπαιτοῦσαν ἄμεσον ἐνέργειαν. Ὅπωςδὴποτε ὅμως διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ διατηρήσωμεν τὸ ὡραῖον περιβάλλον τῆς πατρώας Γῆς μας, ὀφείλομεν ὅλοι ὁμοῦ ὑπεύθυνοι λειτουργοί, βιομηχανία καὶ κάτοικοι νὰ συνεργασθῶμεν ὅσον τὸ δυνατόν ἐνωρίτερον διὰ τὴν περιστολὴν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ προβλήματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ, Γ. (1965) : Ἄρχεῖα Ὑγιεινῆς σ. 329.
2. ΑΣΙΚΗΣ, Ι. (1969) : Ραδιενέργεια εἰς τὴν διατροφὴν καὶ πρόληψις ραδιομολύνσεως τῶν τροφίμων. Ἱατρ. Ἐπιθ. Ἐν. Δυν. Τ. 3, σ. 303 - 314.
3. BUSHTUEVA et al. (1962) : Literature on air pollution and related occupational diseases. Vol. 7, p. 37 Office techn. Serv. U. S. Washington D. C.
4. CHOLAK, J. (1952) : Proc. 2nd Nat. Air pollution symposium, Pasadena, p. 6.
5. INNES, F. (1948) : Smokeless air, No. 68, 23.
6. KANNO, S. (1959) : Intern. J. air pollution Vol. 1, 231.

7. ΚΑΤΣΟΥΛΗΣ, Ι. (1970) : Η έκ της βιομηχανικής δραστηριότητος ρύπανσις τοῦ περιβάλλοντος. Χημ. Χρον. σ. 159.
8. ΚΟΒΑΤΣΗΣ, Α., ΚΟΥΦΙΔΗΣ, Δ. (1971) : Ἡ ρύπανσις τῆς ἀτμοσφαίρας ἐκ τοῦ SO₂ καὶ στοιχεῖα τινὰ ἐκ τῶν συγκεντρώσεων αὐτοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ. σ. 216.
9. MORRE, G. et al (1957) : Air pollution control Assoc. 7, 25.
10. MEETHAN, A. (1964): Atmospheric pollution. His origin and prevention. 3th ed. Mc - Millan, New York.
11. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ, Κ. (1959) : Ἐπετηρὶς Ἱατρικῆς Σχολῆς Α. Π. Θ. τ. ΣΤ .
12. WATARADE, H. (1965) : 58th Ann. Meeting Air pollution control. Assoc. Torondo No 65.